

[1934]

1934 januárjában összeismerkedtünk Winston Churchill-lel. Az Admirális korábbi Első Lordja tájékozódó úton járt Portsmouth-ban, a flotta legnagyobb bázisán. Mivel egykor légügyi miniszteri pozíciót is betöltött, természetes volt látogatása a Vickersnél, hiszen itt tengerészeti repülőket terveztek és gyártottak.

A pilótákkal múltattuk az időt, amikor felhívtak az főtervező irodájába. Vastag szivarfüst és egy kövérkés úr várt, aki éppen egy pohárból kortyolgatta whiskynek kinéző italát.

– Hát ő az a különleges pilóta, akit említettem – kínált helyet Mitchell.
– Ha valakinek, akkor neki vannak tapasztalatai különféle vízi repülőikkel.

– Melyik megyéből származik? – kérdezte a nagy ember.

– Somogy megyéből – válaszoltam.

– Hol a pokolban van az a Somogy megye? – ráncolta homlokát.

– Magyarországon. Magyar vagyok – mondtam a legnagyobb természetességgel.

– Magyarországnak most egy admirális az államfője. Horthy ellentengernagy. Tengerük viszont nincs. Mulatságos. Egy magyar vízirepülő víz nélkül – méltózt el.

– Ha egy nép tehetséges, akkor a Holdon is megél. A történelem forgandó. Angliát is elfoglalták a normannok, most mégis nagyhatalom – replikáztam.

– Éles eszű és nyelvű fiatalember – élénkült fel Churchill. – Sajnos nagyon kevés az időm. Elkísérne a flottabázisra? Útközben beszélgethetnénk a repülés és repülőik lehetséges fejlődési irányairól.

Ilyen könnyen külföldi még nem jutott be Anglia legnagyobb haditámaszpontjára. Felette már jó párszor elrepültem, de a szürke, fenyegető acélmonstrumok ilyen közlelől még félelmetesebbnek tűntek.

– Nemrég olvastam egy tavaly, New Yorkban megjelent könyvet Bandholtz tábornoktól „Un undiplomatic Diary” (Napló nem diplomata módra) címmel – indította a beszélgetést. – Ebben írja, hogy „a magyar olyan nyelv, amelyet senki sem tud beszélni vagy érteni anélkül, hogy lenyelne egy sündiszno bébit”.

– Amikor angolul kezdtem tanulni, két dolgot éreztem – vágtam vissza. – Az egyik, hogy németül kell beszélnem megbénult nyelvvel, a másik, pedig, hogy akkor helyes a kiejtésem, ha egy forró krumplit veszek a számba beszéd közben.

Churchill felnevetett, ami bugyborékoló köhögésbe fulladt. Sokat szivarozott, most is ott füstölgött két ujja között egy, ahogy komolyra fordította a szót.

– A jövő háborúja lehet, hogy a levegőben fog eldőlni. Az a célom, hogy minden brit gyarmat vagy haditengerészeti bázis elérhető legyen repülővel, leszállás nélkül. Mivel például Máltát nem tudjuk közelebb tolni Gibraltárhoz, a repülőket kell alkalmassá tenni az összeköttetésre. Egy szárazföldi repülőteret le lehet bombázni, a vízre viszont megfelelő időjárás esetén mindig le lehet szállni. Ezért szükséges mindkét változat egyidejű fejlesztése – fejtegette a volt miniszter. – Hidroplánnal 1400 mérföld az áthidalható távolság...

– Elnézést, hogy közbevágok, de már 1500 mérföld. Új Skóciából az Azori-szigetekre leszállás nélkül repültünk Italo Balbóval.

– Micsoda? Maga ott volt? Nem csak olaszokból állt a legénység?

– Az útra honosítottak, mert kevés volt a képzett pilóta.

– Mi fog még magáról kiderülni? – nézett rám a szivarfüst mögöl.

– Olyan vagyok, mint egy kiscserkész, Baden-Powell legjobb tanítványa. Ahol tudok, segítek. Ahol kihívást érzek, oda megyek. A repülés érdekel elsősorban, és mivel ebben Anglia jár az élen, itt vagyok. De szerin-

tem az Egyesült Államok most készül előzni, ezért a következő úticéлом az Újvilág.

– Na, hát éppen ezt az előzést nem szabad megengedni. Britanniának elsőnek kell maradnia. Ezt viszont csak kormányzati segítséggel, megrendelésekkel lehet elérni. Hadihajókat leselejtezni, újak építését eltolni – öngyilkosság. Itt van például a Hood csatacirkáló, ez a gigantikus szürkeség. Most modernizálták itt a bázison, egyébként Scapa Flow-ban állomásozik. Ötvenkét ágyúja van. Nincs ellenfele a tengereken.

– Bocsásson meg nekem, excellenciás uram, de ellent kell mondanom. Láttam, sőt utaztam a Bolzano nehézcsirkálóval. Maga a parancsnok vezetett végig rajta. Igaz, hogy csak nyolc darab, a Hood ellen hatásos ágyúja van, de a sebessége 39 csomó! Mennyivel halad a Hood? Huszonöttel?

– Harminc a végsebessége, utazósebessége pedig húsz.

– Ugyanaz a helyzet, mint a légierőnél. Nagy monstrum, szinte helyben áll, a nagy ütés lehetőségére vár. Körülötte ugrál fürge ellenfele, és

A „Hood” hadihajó

csak szurkálja. Ki fog győzni? A repülőknél is a lassabb, de jobban fel-fegyverzett gépeket preferálják. Pedig ez a sebesség százada. A jövőt a gyorsaság fogja eldönteni.

– Hát ezt szépen előadta, fiatal barátom, még az is lehet, hogy igaza van. De az is, hogy nem. Lehet olcsón sok vacakot gyártani és drágán kevés jót. Melyik a hasznosabb?

– Anglia most a világ ura – magyaráztam. – Ül a pénzeszsákokon, gyarmatai behálózzák a Földet. Emlékezzen vissza, a Nagy Háború is azért indult, hogy javait elvegyék tőle. A következő háborúban is az éhesek támadnak a jóllakottakra.

– Ezért kell fegyverkezni. Ezért kell flotta és repülők – válaszolt.

– Igen, de feltehetőleg nem az ön országa fog támadólag fellépni. Nem vagyok tengerészeti szakértő, ezért inkább a repülőkről beszélek. A támadó repülők vagy nehézkes Zeppelinek vagy távolsági bombázók lesznek.

– Hoppá, fiatalember! Német támadást jósol?

– Franciaország vagy az Egyesült Államok miért támadna? Az egykori vesztes fegyverkezik! Tehát bombázók érkeznek. Ellenük fűrge vadászgépekkel lehet védekezni.

– Ezt mások évekig tanulják, aztán évekig tanítják – fordította komolyra Churchill. – Később jó pénzért osztják az észet. Maga meg idejön, körülnéz, és olyan helyzetjelentést ad, amit más nem. Londonban keressen majd meg. Megvitathatjuk a világ folyását, és betekintünk a jövőbe. Kér egy szivart? – fejezte be egy meglepő fordulattal.

– Köszönöm, elfogadom – hökkentem meg.

Arra eszméltem, hogy visszaérkeztünk a munkahelyemre. Elköszöntem és kiszédültem a kocsiból.

– Churchill szivart adott magának? – döbrent meg Mitchell. – Állítólag V. György királynak sem adott 1910-ben, amikor koronázták. Azt mondta, hogy egy uralkodó vagy vesz vagy elvesz, de nem kér. Szállóige lett belőle.

Winston Churchill 1934. február 7-én nagyhatású beszédet tartott az Alsóházban. Ebben hangsúlyozta a Brit Királyi Légierő fejlesztésének és Védelmi Minisztérium felállításának szükségességét. Beszédében Britanniát fáradó nehézsúlyú bokszolóhoz hasonlította. Nem kért engedélyt ötletem felhasználásához, pedig megadtam volna.

[1938]

1938. február 5-9. között hivatalos útra Lengyelországba utazott a kormányzó úr, népes kísérettel. A hagyományos lengyel-magyar barátság demonstrálása volt a cél, bizonyítani, hogy a kisantant gyűrűjéből nem csak dél, hanem észak felé is ki tudunk törni. Ignacy Mościcki köztársasági elnök meghívására a népes delegáció először a fellobogózott Krakkóba érkezett, vasúttal. Pista öcsém is a hivatalos delegáció tagja volt, és Bethlen István kérésére jómagam is bekerültem az utazó keretbe. Feladatom természetesen a repüléshez kapcsolódott. Két évvel korábban a lengyelek vadászgépeket kínáltak nekünk. A P.24D típus lengyel fejlesztés, lengyel gyártás volt. Hajlandónak mutatkoztak a gyártási licenc átadására is később. Az üzlet fizetési okok miatt hiúsult meg. Olaszország felajánlotta 52 db Fiat CR-32-es leszállítását rövid határidőre, olasz hitelkeretből. A lengyel gép korszerűbb fejlesztésű, gyorsabb és erősebb volt. Románia, Törökország és Görögország vásárolt is belőlük, és rendszerbe állította a lengyel gépeket. Mi viszont nem tudtunk fizetni, ezért lemaradtunk.

Amíg a többiek reprezentáltak és vadásztak, nekem Varsóban az Állami Repülőgépgyárban akadt dolgom. Jakimiuk főkonstruktor egy új, korszerű, alsószárnyas vadászgépet tervezett és annak lehetséges exportjáról kellett megbizonyosodnom. Kiderült, hogy a gép még csak éppen elhagyta a tervezőasztalt. Makett már volt, az életnagyságú modellt most kezdték építeni. Először gyanakodva fogadtak, egy kis századosról nem gondolták, hogy ért az ilyesmihez. Megismerve szakmai múltamat megenyhültek, aztán amikor a számomra ismeretlen P.24-essel repültem egy kört, minden ellenérzésük eltűnt. A gép jónak tűnt, de kissé alulmotorizáltak tartottam.

Persze este a vacsoránál, amikor egy pár vodkán túl voltunk, összebarátkoztunk. Beszélgettünk Párizsról, ahová a tervező egyetemre, én meg Marie-hoz jártam. Nagyon érdekelte néhai Mitchell barátom vadászgépe, a Supermarine Spitfire.

– Merlin C motorral, 560 km/óra a végsebessége – mondtam. – Bár inkább a hidroplánokkal repültem, természetesen kipróbálhattam élesben a vadászgépeket is. Szó volt erősebb motorok beszereléséről, amivel az emelkedése és a végsebessége is megnőtt volna.

– Az én Sólyom gépem lesz ilyen jó. Elzavarjuk vele Sztálint az Urálig! – büszkélkedett Jakimiuk. – Jövő év végére hadrendbe is állíthatjuk!

– Az már késő lesz! – csúszott ki a számon. – Hamarabb kitör a háború!

– Bennünket senki sem mer megtámadni! – mondta elnézően. – Be vagyunk biztosítva. Nagy-Britannia és Franciaország a szövetségeseink.

– Azért nem árt észnél lenni. Ahogy Cromwell mondta: „Bízz Istenben, és tartsd szárazon a puskaport!” – bölcselkedtem.

Szerencsére hamar megérkeztek a magyarok Varsóba, különben alkoholmérgezést kaptam volna. Hogy ezek a lengyelek mennyit tudnak inni! Pista öcsém elég mérgesen mesélte el a vadászkalandját.

– Kiállítottak a lesekhez bennünket, a hajtók meg nagy ordibálással és csörömpöléssel indultak. Teljesen olyan érzés volt, mint Afrikában. Apám elé odahajtottak egy bölényt, de ő is tudja, hogy kihalófélben van, ezért nem lőtte le. Elém egy vaddisznó kocát zavartak, de az után meg a malacai szaladtak. Apám végül egy őzet, én meg két nyulat lőttem. A vadászházban aztán a bölényfüves vodkák után a lengyel elnök arról kezdte gyözködni apámat, hogy engem neveztesen ki kormányzóhelyettesnek. Mondtam ugyan, hogy én nem politizálok, én egy műszaki ember vagyok, erre azt mondta, hogy ő meg szakmáját tekintve kutató vegyész. Apám meg csak hümmögött. Aztán a vonaton meg azzal szekált, hogy nősüljek már meg. Igazán hazaérhetnénk már, hogy nyugtom legyen!

– Nekem is szörnyű napjaim voltak – évődtem vele. – Be kellett másznom egy szűk, idegen helyre, karokat huzigálni, pedálokat nyomogatni,

még a talajt is kihúzták alólam, aztán idegenek csapkodták a hátamat, szóval nagyon szenvedtem!

Pistám próbálta követni mondandómat, aztán csak leesett neki a tantusz.

– Repültél?

– Repültem.

– Jó volt?

– Jó volt!

Belebokszolt a vállamba.

– Ne szórakozz már velem! – mondta, de mosolygott. Budapesten aztán beszámoltam Bethlennek a tapasztalataimról.

– Sajnos a lengyelek nem tudják kiváltani az olasz beszállításokat. Hiába vannak jó terveik, a tömegtermelés a rengeteg import alkatrész miatt nem lehetséges. Hitelkeretet sem tudnak biztosítani számunkra, ezért a barátkozáson túlmutató üzleti kapcsolatot nem javasolhatok.

– Mi az a nagy paksaméta műszaki rajz, meg leírás, amit Londonból küldtetett nekem? – érdeklődött a volt miniszterelnök.

– Egy olyan jövőbe mutató bombázó teljes dokumentációja, amire a háború idején szükségünk lesz – válaszoltam. – A báró úrnak fogom átadni, hogy kezdjek meg a szerszámgépek beszerzését, Varga László tervező érti és értékeli az efféle rajzokat.

***

Márciusban bekövetkezett az Anschluss, Németország bekebelezte Ausztriát. Hazám így határos lett a mohó birodalommal, amely a testébe ékelődő Csehszlovákia ellen fordult. Az új ideológia, ami már Olaszországban és Németországban is uralkodó eszme lett, mindenkit elbizonytalanított. Érdemesebb melléjük állni, mert az új erők elsöprik a régi, korhadó elveket? Arról nem is beszélve, hogy csak az új erőktől várhatjuk a nagy háborút lezáró igazságtalan békediktátumok megváltoztatását?

Darányi miniszterelnök április 28-án benyújtotta törvénytervezetét „a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról”. Mindenki csak zsidótörvénynek hívta. Hosszasan beszéltem Bethlennel a törvény hatásairól.

– Muszáj valamennyi engedményt tenni Hitlernek, hogy partnernek és ne ellenségnek tekintsen bennünket Európa újrafelosztásakor – vélte a volt miniszterelnök.

– Ez a határ, eddig mehetünk, tovább egy lépést sem – válaszoltam.
– Ha magunk mögött akarjuk tudni a világszerte befolyásos zsidó lobbis támogatását, nem korlátozhatjuk tovább a hazai zsidóságot. Meg kell dolgozni döntéshozóinkat, hogy ez legyen az utolsó ilyen törvény. Hitlernek és elvbarátainak megtettük ezt a gesztust, többet nem kívánhatnak tőlünk. Kérem, hogy a Kormányzó urat, Teleki leendő miniszterelnök urat és a többi fontos embert győzze meg erről. Az egyházak képviselői már úgymint soknak tartják ezeket a korlátozásokat.

– Teleki Bóli újra miniszterelnök lesz? – csodálkozott Bethlen.

– Majd jövő februártól. Addig még először Imrédy következik. Őt a saját zsidóellenessége fogja megbuktatni. De maradjunk a jelennél. Ahhoz, hogy sikerüljön a közös tervünk, segítenie kell.

– Segíték is, mert nem engedhetjük, hogy országunk a szélsőségek irányába mozduljon el. Bízva csak rám a dolgot.

A törvény május 29-én jelent meg az Országos Törvénytár 6. számában. Ekkor már Imrédy volt a miniszterelnök.

***

Június első napjaiban indultam harmadik amerikai utamra. Párizsban megálltam pár napra Bözsiéknél. Gyuri sógor kiküldetése a végéhez közeledett, letelt a négy évük. A gyerekek még befejezték az iskolát, de a bútorokat és a használati tárgyakat kezdték előkészíteni a szállításra. Megkértek, hogy menjünk ki sétálni a közeli parkba.

– A fálnak is füle van! – mondta Gyuri amint a kavicsos úton a fák lombjai alá értünk. – Az évek alatt összegyűjtöttünk egy csomó pénzt. Nem tudjuk, hogy hogyan juttassuk haza.

– Milyen összegről van szó? – kérdeztem könnyedén. – Esetleg tudok segíteni.

– Átszámítva kábé húszezer pengő. De az a baj, hogy francia frankban van.

– Hű, az sok pénz! – ámultam el. – Egy jobb ház felének az ára Pesten!

– Nem voltam elég előrelátó. Apránként kellett volna hazavinnem – kesergett a sógorom. – Nem utalhatom egyszerűen haza, mert nem tudom bizonyítani a fedezetét. Sok irigyem van, biztos belekötnének, tán még árulással is megvádolnának.

– Az a baj, hogy én sem tudnám hazaküldeni a pénzt. Nekem Amerikában van bankban a pénzem. Párizsból én sem utalhatok. Át kellene konvertálni valami másra. Aranyra, gyémántra vagy ékszerekre, aztán azokat egyszerűen hazavinni.

– Amit csomagban hazaküldünk, azt a Külügyminisztériumban tételesen leltározzák. A személyes csomagjainkat minden határon szétszedik a fináncok. Elég reménytelen.

– Bele kell varrni valami ruhába – tanácsoltam. – Csak nem vetköztetnek le a határon! Végül Bözsi a gyerekekkel, vonattal indult haza. Csak két határon kellett átmenni, Strasbourgnál és Hegyeshalomnál. Gyuri sógor a FIAT-tal Svájc felé került, mert Bernben még le kellett zárnia az ügyeit. A svájci-német határon Bregenznél sógoromat tetőtől talpig végigtapogatták, autóját az utolsó csavarig átnézték. Nem találtak semmit. Budapesten pedig Bözsi megkönnyebbülten vette le többkilós övét, ami-be a Napóleon aranyakat bevarrta.

Ősszel részben ebből, részben Bözsi örökségéből megvásárolták a III. kerületi Szemlőhegy utcában a 14-es szám alatti villát. Gyurit kinevezték a budapesti 1. hadtest vezérkari főnökévé.

***

Ekkor én már vidáman vonatoztam Detroit felé. A mosoly azonban lefagyott az arcomról, amikor Katinka bejelentette, hogy velem akar jönni San Diegoba.

– Pista már majdnem a vőlegényem! – pörölt a szüleivel. – Úgy jár át ide hozzánk, Amerikába, mintha csak a szomszéd faluban vizitálna. Az a legkevesebb, hogy elkísérem ide-oda, amíg itt van.

– Nem mész sehova! – csapott az asztalra János bácsi. – Amíg az én kenyeremet eszed, addig az lesz, amit én mondok. Én meg azt mondom, hogy most, hogy befejezted az iskolát, munkába kell állnod a Fordnál. Tudod, hány jelentkező közül választottak téged az irodába?

– Segíts már! – nézett rám kétségbeesetten a lány. – Nagykorú vagyok, azt csinálom, amit akarok! – mondta harciasan az apjának.

– Nálunk az a szokás, hogy a fiú kéri meg a lány kezét – kezdtem. – Csak a házasság után költöznek össze. Az egésznek pedig van egy menete, ami elég hosszadalmas. Mi még nem tartunk itt – fejeztem be elég szerencsétlenül.

Katinka úgy nézett rám, mint egy árulóra. Sarkon fordult, és felszaladt a szobájába.

– Ezek a mai lányok! – csóválta a fejét János bácsi.

Vera mama a lány után ment, de nem sikerült megbékítenie. Másnap reggelig nem mutatkozott, még csak le sem jött elbúcsúzni.

– Tiszta anyja! Az is ilyen önfejű és makacs volt – dohogott az öreg. – Pár napig jobban kell figyelnem rá, mert még képes lesz utánad szökni.

Furcsa érzésekkel keltem útra. Legszívesebben itt maradtam volna, sutba vágva a terveket, és magamhoz szorítottam volna ezt az önfejű, makacs, imádnivaló és gyönyörű lányt. Egyre jobban elbizonytalanodtam a társaságában. De mennem kellett, hogy teljesítsem a küldetésemet.

Mire a Tudorral átértem a Csendes-óceánhoz, tompult a zavar szívemben, elvégre fontos dolgom volt. Fleet kitörő örömmel üdvözölt. Az üzlete beindult az elmúlt évben, a hadsereg megrendelései sokat hoztak a konyhára. Tavasz végén vásárolt egy új házat szép birtokkal, a város melletti tengerparton.

– Nálunk fog lakni! – jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon. – Akkora az a rohadt birtok, hogy autóval kell egyik épülettől a másikig menni. Még egy külön sakkszoba is van! – hajolt közelebb. – Velünk lakik még a feleségemen és a gyerekeken kívül a nagylányom is a mihaszna férjével.

Szállásra nem kellett költenem, időmet is megoszthattam Laddon irodája és a repülők között. A repülőtéren a Boeing nagy bombázója, a B-17-es „Flying Fortress” (Repülő Erőd) is megfordult, sőt felfegyverzésének egy részét itt végezték. Négymotoros, alsószárnyas monstrum volt, több mint harmincméteres szélességgel, tizenegy Browning géppuskával.

Végzsükség esetén akár két motorral is tudott repülni. Tizenhét darabot állítottak hadrendbe, egyelőre ezek érkeztek ide. Többször sikerült feljutnom rájuk, repültem is velük, igaz nem én vezettem. A gyárban a „Catalina” mellett elkezdtek gyártani a „Coronado” típust is, ami egy sokkal nagyobb méretű hidroplán volt. Laddont azonban egy új terv izgatta, egy minden eddigieknél nagyobb szárazföldi bombázó. Rengeteg vázlatot készített, lassan körvonalazódott egy felsőszárnyas gép harminchárom méteres fesztávval.

Fleetnél megismerkedtem első házasságából született lányával, Phyllis-szel. Öt évvel fiatalabb volt nálam, kiderült, hogy egy a híres „Kilencvenkilencek” közül. A húszas évek végén az addig csak férfiak által uralt pilótaszakmát meg akarták hódítani a felvilágosult amerikai nők. Bemutatókon léptek fel, ostromolták a szállító cégeket, egyszóval helyet követeltek maguknak. Kilencvenkilencen fogtak össze céljaik eléréséért. Phyllis férjnél volt, férjét apja alkalmazta ugyan, de nem tartotta sokra, ezt éreztette is vele. Amikor reggel találkoztunk, leesett az állam, mert a lánya egyáltalán nem hasonlított az apjára. Hosszú, fürtös, barna haja és kék szeme volt. Úgy nézett át rajtam, mintha ott sem lettem volna.

Másodszor a hidroplán kikötőben futottunk össze, ahol egy „Catalina” határait feszegettem néhány műrepülő figurával. A gép megfelelt a vizsgán, egyik szárnya sem szakadt le, a nemkívánatos rezgések határon belül maradtak. Úgy látszik, én is megfeleltem a vizsgán, mert ebédnél Phyllis mellém ült a kávéban. Először alaposan megnézett, majd elmo-

Phyllis Fleet

solyodott és rezgettetni kezdte szempilláit.

– Helló! – mondta. – Phyllis vagyok.

– Tudom – válaszoltam közönyösen. – Reggelinél találkoztunk már.

– Jé, tényleg! Magánálunk lakik?

– Apja meghívott. Vi-

szonzásképpen sakkozok veled, berepülök a repülőre, és beszélgetek a lányával.

– Haha! Még humora is van! Felszállna velem, az én gépemmel? – mutatott ki az ablakon egy piros, kétüléses Cessna C-37-esre.

– Szívesen! – néztem rá. – De csak munkaidő után. Tudja, a főnököm egy hajcsár!

– Vigyázzon vele! – figyelmeztetett Laddon, amikor délután az irodában elmeséltem neki kalandomat. – Nagyon határozott a hölgy. Mondhatnám rosszindulatúan, hogy nem tudom, mit hord a nadrágjában, de ilyet a barátom lányáról nem mondhatok.

Késő délután felszálltunk, és kirepültünk az óceán fölé. Először mutatott néhány figurát, aztán én következtem. Jó kis sportgép volt. Talán az Aradóhoz lehet hasonlítani, de annál erősebb és jobban műszerezett volt.

– Ráér este táncolni egyet? – kérdezte leszállás után. – Tudok egy jó kis helyet a város szélén a domboknál.

– Á, nem akarok harmadik kerék lenni! – mondtam, mert azt hittem, hogy a férjével jön.

– Ketten lennénk, Jack a barátaival kártyázik valahol.

– Ha neki nincs kifogása ellene, természetesen megyek – válaszoltam.

Este aztán laza, amerikaias öltözékben vártam az indulást. Phyllis nagyon csinos volt könnyű, virágos ruhájában. Kocsiba pattantunk, és a

városból kivezető út mellett egy valódi, vadnyugati kocsmába mentünk. A valódi alatt azt értem, hogy deszkákból összetákolt csapszék volt egy country-zenekarral, túlságosan kifestett lányokkal, alvilági figurákkal.

Először a bárpultnál iszogattunk, én addig figyeltem a táncolókat, amíg meg nem tanultam a lépéseket. Nem valami szép társastáncre kell gondolni, inkább afféle ugrálás járta errefelé, aztán időnként lassú következett, amikor a holtfáradt párok egymásra támaszkodva pihenték ki az est fáradalmait. Elszopogattunk egy-egy sört, Phyllis gyakorlottan felhajtott még egy pár feles, szörnyű illatú kevertet is. Beálltunk mi is a táncolók közé, de nem sok élvezetet találtam az ugrabugrálásban. Amikor a lassú következett, partnerem mellemre hajtotta a fejét, felnézett rám, és lehúzta magához fejemet. Megcsókolt, de alkohol és cigaretta ízű szája nem sok élvezetet okozott, ezért inkább felemeltem a fejemet. Jókor, mert egy nagydarab fickó kiragadta karjaimból partneremet, és félrelökött engem.

– Szokás itt lekérni a nőket? – próbáltam túlkiabálni a zenebonát.

– Nem! – nézett rám segélykérően Phyllis, míg szabadulni igyekezett a másik szorításából. Megveregettem a férfi vállát, és amikor dühödten felém fordult, keményen orrba vágtam.

Estében felborított három-négy gyanútlan párt, meg néhány széket. Nagy felfordulás támadt. Mintha mindenki erre a jelre várt volna, az emberek egymásnak estek. Ellenfelem felkapott egy sörösüveget, azzal indult felém. Találtam egy dákót az egyik billiárdasztalon, és megvettem a lábamat. Amikor a közelembé ért, kiütöttem kezéből az üveget, majd a dákó vastagabb végével homlokon vágtam. Rögtön befejezte a harcot és lefeküdt. Karon ragadtam Phyllist, aki egy kitört széklábbal hadakozott.

– Engedj el! Most kezd csak igazán érdekes lenni! – kiabált, de én valamira kaptam és kiszaladtam vele a kocsihoz. Valaki értesíthette a rendőroket, mert amint elindultunk, már jött is szembe három szirénázó rendőrautó. Partnerem ruhája elszakadt, és piszkosan, de csillogó szemmel mesélte:

– Két hete megkéseltek valakit, de már hónapok óta nem volt haláleset.

– Nézd, én külföldi vagyok, nem akarok belekeveredni semmiféle rendőri intézkedésbe.

– Á, apám már többször kihozott reggelre a fogdából. Nagyon jó ügyvédünk van.

Elhúltam. Ez a nő nemcsak veszélyes, de bolond is. Olyan sivár az élete, hogy így keres izgalmakat? Rendszeresen kocsmai verekedésekbe bonyolódik? Amikor visszaérkeztünk a birtokra, a ház előtt kiségtettem a kocsiból.

– Bejössz hozzám egy italra, meg a tánc folytatására? A férjem csak hajnalban jön haza.

– Nem tehetem. Nekem menyasszonyom van.

– Na és? Nekem meg férjem. Mégsem izgatom magamat miatta. Egyrészt nincs itt, ha meg itt lenne, akkor is semmi köze hozzá.

– Nálam ez nem így megy – hátrítottam el az invitálást. – De azért köszönöm a lehetőséget.

– Bolond vagy, te külföldi! – kiáltott utánam.

Visszaültem a Tudorba, és a szállásomhoz hajtottam. Még láttam, ahogy beül a saját kocsijába és elporzik.

– Ez már nem az én felelősségem – gondoltam. – Különben is lassan lejár az időm.

***

Eltelt tíz hét, már jócskán benne jártunk az augusztusban. Amit tudni akartam az amerikai bombázókról, azt megtudtam, Laddon gyanútlanul megosztotta velem a majdani B-24-es „Liberator” terveit, én meg mindent elraktároztam a fejembe. Nem rajzoltam, nem írtam le semmit, nem akartam, hogy megtalálhassanak nálam ilyen fontos dokumentumokat. Fleettől és Laddontól elbúcsúztam, pilótatársaimtól is elköszöntem, remélve, hogy nem fogunk majdan találkozni a front két oldalán.

Visszaindultam Detroitba, tele várakozással, kétségekkel és bizonytalansággal.

– Bocsáss meg nekem! – borult nyakamba Katinka, ahogy meglátott. Sírástól csukladozó hangon elmesélte, hogy irántam érzett haragjában, pár nappal elutazásom után elfogadta egy kollégája közeledését. Elmentek moziba, de amikor a férfi a sötétben megcsókolta, olyan undorral vegyes lelkiismeret-furdalása támadt, hogy kiszaladt a teremből, és azóta sem volt hajlandó találkozni vele.

Én is elmondtam Phyllis történetét, a csókot és a visszautasítást.

– Férje van, és be akart hívni az ágyába? – háborodott fel Katinka. – It's a bitch! (Ez egy kurva!)

– Tehát én is bocsánatot kérek tőled! – mondtam.

– Még verekedtél is érte? – folytatta. – Hagyni kellett volna, hogy elvigyék! Úgy kellett volna neki!

Belefúrta az arcát a mellembé, én meg úgy éreztem, mintha a szívem belülről nyomná a bordáimat, de ez nem volt rossz érzés. Nagy levegőket vettem, a fák zöldebbnek tűntek és mintha a madarak is szebben daloltak volna.

Kiautóztunk a folyópartra, rákönyököltünk a korlátra, és néztük a szemközti, kanadai partot.

– Tudod, hogy szeretlek – kezdtem vallomásomat. – Amióta először láttalak, mindig ott jársz a fejemben, de most jutottam el arra a pontra, hogy csak veled tudom elképzelni az életemet.

– Ez most leánykérés? – kérdezte Katinka meglepetten.

– Még nem – feleltem. – De már majdnem! – tettem hozzá sietve, ahogy láttam elborulni tekintetét. – Csak jelenlegi érzéseimet próbálom elmondani. A világ kezd rossz irányba haladni. Háború lesz, sokkal pusztítóbb, mint az eddigiek. Én katona vagyok, és a hazámért akár az életemet is fel kell áldoznom. Nem köthetlek magamhoz, hiszen lehet, hogy rövidesen özvegyé válnál. De ha lehetőségem lesz, hogy újra idejőjtek és találkozzunk, akkor már nem úszod meg a leánykérést. Még gyűrűt is fogok hozni.

– Akkor most itt öregedjek meg téged várva? – kérdezte savanyúan.

– Nem ígérhetek többet – mondtam szerencsétlenül. – Nem ígérek olyat, amit aztán nem tudok betartani.

– Hát jó, Gaal százados! – mondta, és szemében valami határozott fényt láttam megcsillanni. – Még egy kicsit tudok várni. De ne váráss sokáig!

***

Augusztus végén Hitler Horthy kormányzó urat hivatalos látogatásra hívta Németországba. Bethlen megbízásából a delegáció tagja lettem. A különvonat Kielbe, a német flottabázisra szállította a meghívottakat. Én leszálltam Regensburgban, mert a Messerschmitt AG helyi gyárában volt jelenésem. Különösen a 109-es típust kellett megvizsgálnom, hogy megvásárlásáról vagy licenc megvételéről referálhassak otthon. Mint reménybeli szövetségesnek, megmutatták nekem a már elkészült és tervezés alatt álló gépeket is. Olasz, angol és amerikai kapcsolataim, valamint az ott végzett munka nagyon érdekelte a német tervezőket. Míg a bajorokkal kvaterkáztam, sőt több katonával és pilótával összebarátkoztam, a többiek Kielben átszálltak az „Aviso Grille” gyorsnaszádra, ahol Hitler rögtön megkezdte négyszemközti tárgyalását a kormányzó úrral. A Führer eldöntötte, hogy Csehszlovákiát, amit március óta három oldalról is körülvelt Németország, ha kell, katonai erővel meghódítja. Azt ajánlotta, hogy a magyarok támadják meg a cseheket, akkor a németek beavatkoznak, hazánk pedig jutalmul megkapja az egész Felvidéket Kárpátaljával együtt. Horthy elzárkózott a szerinte eszement tervben való részvételtől. Ha megtámadjuk északi szomszédunkat, a kisantant államok szövetségi kötelezettségüknek eleget téve néhány nap alatt legázolják hazánkat. Ha Németország közbelép, Franciaország és Nagy-Britannia is belesodródik egy kiszélesedő konfliktusba, amit a Magyar Királyság robbantott ki. A német tárgyalópartnerek megpróbálták meggyőzni a magyar felet arról, hogy kockázat nélkül nincs siker, de ekkora kockázatot józanul gondolkodó, felelős vezető nem vállalhatott. Az addig barátságos hangulat kezdett lehűlni, de fagyosra csak akkor fordult, amikor híre érkezett

a blei megállapodásnak, melyben Magyarországnak sikerült megállapodnia a kisantant államokkal a fegyverkezési egyenjogúságról. A hírt számjeltáviratban Kánya külügyminiszter kapta meg, de nem sokkal később a csehszlovák sajtó kürtölte szét, a cseh elnök utasítására. Benes tudott a németek szándékáról és azért publikáltatta a szerződést, hogy részt üssön a német-magyar együttműködésen. Ez a terve fényesen bevált, a látogatás rideg légkörben folytatódott, bár a kormányzóné még felavatta a „Prinz Eugen” cirkálót Hamburgban, a berlini és nürnbergi programok még kelletlenül lefutottak, de a németek éreztették velük a csalódottságukat.

Regensburgban csatlakoztam ismét a küldöttséghez.

A vonaton a kormányzó úr bárdolatlan Hitlerről és aljas Benesről beszélt. Nem sokkal hazaérkezésünk után robbant a bomba, Münchenben négyhatalmi konferencia lesz a csehek elleni német követelésekről. Sztójay berlini követ mindent megpróbált, hogy a német követelések mellé a magyar igények is bekerüljenek a tárgyalásra, de a németek elzárkóztak ettől, hivatkozva a korábbi magyar hozzáállásra. Elzárkóztak az olaszok is a németekkel történt egyeztetésre hivatkozva, az angolok és franciák pedig miért is foglalkoztak volna velünk. Csáky István külügyminiszteri kabinetfőnök megfigyelőként utazott Münchenbe, és a konferencia utolsó napján, a rendőrkordonon csellel átjutva, Ciano olasz külügyminisztert, mint a magyarok régi barátját kérte, hogy legalább a zárónyilatkozatba kerüljenek be a felvidéki magyar követelések. Ciano ezt, mivel kínos lett volna elutasítania ott a lépcsőn, megígérte, és így szereztünk jogot a csehekkel való tárgyalásokra.

Még szeptemberben fontos megbeszélésem volt Bethlennel.

– Emlékezzen vissza, miniszterelnök úr a nagy háborúra – kezdtem.
– A cseh követelések motorja Masaryk és Benes volt. Aztán a párizsi békeszerződések idején olyan hazugságokat adtak elő szakértőikre hivatkozva, hogy a tót etnikai határ a Duna vonala, ezért még a Szentendrei-sziget csúcsán fekvő Kisoroszi is kell nekik. Masaryk tavaly meghalt, de

Benes a legjobb egészségnek örvend. Utolsó, ellenünk irányuló tette a bledi megállapodás kiszivárogtatása volt.

– Hová akar kilyukadni? – kérdezte kíváncsian Bethlen. Ismét az Országos Kaszinóban ültünk, az ablak melletti asztalnál.

– Sajnos tudom, hogy mi fog történni a közeljövőben. Németország keresztülviszi akarátát Münchenben, nagy szerencsével a mi követeléseink is terítékre kerülnek, ennek végén visszkapjuk a Felvidék déli részét.

– Ezt már említette egykoron, tudok róla, mi itt a probléma?

– Nem mi, hanem ki! Benes ismét emigrációba készül, ahol felújítja régi kapcsolatait, és az emigráns csehszlovák kormány vezetőjeként dühe Németország és Magyarország ellen fordul. Minden követ megmozgat, hogy ő a győztesek, mi pedig a vesztesek oldalára kerüljünk.

– Ez ellen mi itt nem sokat tehetünk.

– De én igen. Amióta tudom, hogy a történelem megváltoztatható, előkészületeken kívül még nem sok mindent tettem. Emlékszik arra, amit a pragmatizmusról és az igazság viszonylagosságáról mondtam? A lényeg az, hogy Benes sajnálatos módon meg fog halni.

– Meghal? – hökkent meg Bethlen. – Hogyhogy meghal? Mikor?

– Egy szlovák nacionalista Prágában le fogja lőni.

Bethlen hosszan nézett rám, nem kérdezett többet, csak annyit mondott:

– Szívesen küldök majd gyásztáviratot az özvegyének – azzal belemélyedt az étlapba, szemmel láthatóan nem akart a dologgal foglalkozni. Vagy nem akart többet tudni.

[1938]

1938. október ötödikén érkeztem Prága-Ruzine repülőterére, München felől, egy Ju-52-es utasaként. Furcsa érzés fogott el, ahogy Münchenben a gép elszakadt a betontól és nehézkesen a levegőbe emelkedett. A tehetlenség és kiszolgáltatottság bizonyos fokig érthető volt az egy- és két-személyes repülők berepülő pilótájától, de nagy önfegyelemmel inkább az ölemben lévő angol napilapokra koncentráltam. A 18 személyes gép bukdácsolva landolt a felhős délutánon az erős nyugati szélben. Felhajtottam a galléromat, erősen a fejembe nyomtam a kalapomat és a többiekkel szép libasorban besétáltunk az épületbe.

– Mr. Stephen Hall? – forgatta frissen beszerzett, ám remek hamisítvány brit útlevelemet a határőrtiszt. Nem kellett túl sokat változtatni a nevemen. Leplezetlen utálattal nézegette a címeres dokumentumot. A müncheni egyezmény óta csak néhány nap telt el, az árulás okozta sokkot még nem heverték ki a csehek. Gyakorlatilag kiszolgáltatták az országot Hitlernek, Anglia és Franciaország így próbálta a mohó diktátor száját befogni. Ez bizony az ő Trianonjuk volt.

– Milyen célból érkezett, és meddig kíván itt tartózkodni? – faggatott tört angolsággal. Megnyugodtam, mert egy gyakorlott fül felismerte volna az akcentusomat.

– Élelmiszeripari termékeket kívánok vásárolni, elsősorban a híres cseh sör érdekel – válaszoltam kedves mosollyal. Ha egy prágainak a sörüket dicséred, már nyert ügyed van.

– Inkább katonákat küldtetek volna Hitler ellen! – morogta, miközben a pecsét belekerült az útlevelembe.

– Hol fog megszállni? – tette fel az utolsó kérdést. – Huszonnégy órán túli tartózkodás esetén be kell jelentkeznie a rendőrségen!

– A brit követ jó barátom, a követségen fogok lakni. Egyébként három napra tervezem itt-tartózkodásomat.

Visszakaptam az alaposan összetúrt és felforgatott bőröndömet, az épület előtt bérkocsit fogadtam.

– Thunovska 14, Brit Követség – mondtam a sofőrnek, aki azért néhány kitérőt beiktatott utunkba. Hiába, a világon mindenütt ilyenek a taxisok.

A Hradzsín melletti kis utcában kifizettem a sofőrt, még néhány kورونا borraivalót is kapott. Megvártam, amíg egy ipszilonnal megfordul, hiszen a keskeny utca folytatásába valószínűleg beszorult volna. Felvettem bőröndömet és elsétáltam onnan. Az Úvoz utcában, a Károly királyról elnevezett szállodában szálltam meg, de már német útlevéllel. Az utálat ide is elkísért, a portás kényszeredett kedvessége után a boy elnézett mellettem, magam vittem fel holmimat a szobába. Későre járt, a hotelben ettem, és nyugovóra tértem.

Másnap korán keltem és elfoglalt üzletemberként, karomon felöltővel, reggeli után nyakamba vettem a várost. Igyekezniem kellett, ha információim nem csaltak, Edvard Benes ma adja át az elnöki hivatalt ténylegesen utódjának, Emil Háchának. Elsétáltam a Szent Miklós templomhoz. A gyönyörű barokk épület nagy tortaként virított a bágyadt napsütésben. Mise volt éppen, beültem egy hátsó padba és elmerengtem azon, hogy mit ér az ember élete, különösen, ha a történelmet igyekszik megváltoztatni. Az istentisztelet végén a hívek kitódultak a templomból, lépéseik zaja még sokáig visszhangzott a kupola alatt. Néhány ájtatos öregasszony a helyén maradt, lassan elcsendesedett minden. Felálltam és a baloldali gyóntatószékhez ballagtam. Beültem a sötétbe, a sarokban kitapintottam egy lapos koffert.

Résnyire nyitottam az ajtót és kilestem. Hosszú fénypászmák vetültek a padokra és a leterített piros szőnyegre. Pont árnyékban voltam és a lebegő porszemek átláthatatlan akadályt képeztek a kíváncsi tekintetek számára. Csendben kiléptem a gyóntatószékből és kísétáltam. Az alkatrészeire szedett, távcsöves Nagant puska megnyugtató súllyal húzta karomat, a disznóbőr koffer nem ütött el öltözékemtől. Végimentem a

keskeny sikátoron a Ke Hradu lépcsőig, a Schwarzenberg palotát hátulról közelítettem meg. A személyzeti bejáróban senki sem állt, akadálytalanul jutottam be az épületbe. Három emelet után posztópapucst húztam a cipőmre, behintőporozott gumikesztyűt a kezemre, és máris feljutottam a padlásra. A tető síkjából kiálló, kerek, első ablakból akadálytalanul ráláttam a Hradzsín főbejára. Óvatosan nagyobb résnyire nyitottam az ablakot, és kiékeltem. A padlás lomjai között asztalok, székek és szekrények is voltak. Egy asztalt tettem csendesen az ablaktól mintegy három méterre, hogy a torkolattüzet minél kisebb szögben lehessen látni. Az asztalra tettem a koffert, és kinyitottam. A puska megnyugtató fekete fémes fénnel csillogott. Összeállítottam, és az alkatrészekből életre kelt a Nagant puska. A távcsövet százötven méterre állítottam be.

Százötven méterről csukott szemmel is eltalálom a célt. A kofferből még előkerült egy Karol Sidor által írt Hlinka életrajz is. Az asztal mellé a padlóra ledobtam egy Hlinka-gárda jelvényt is, aztán felfeküdtem az asztalra és vártam.

Dél körül mozgolódás támadt a Hradzsín bejáraánál. Két autó érkezett, az elsőből Hácha új államfő szállt ki, nyújtózkodott és bement az épületbe. A kocsik a bejáraat előtt maradtak, ebből arra következtettem, hogy nem marad sokáig. A sofőrök és az őrség kedélyesen trafikált a bejáraattól balra.

– Gyere már ki! – morogtam magamban, míg a távcsővel a kapura fókuszáltam. Aztán a kapuban megjelent Benes. Meg kellett állnia, mert emberei nem vették észre rögtön.

Nevetséges keménykalapban álldogált, mérgesen rágta a bajuszát. Ujjam ráfeszült a ravaszra, kifújtam a levegőt és útjára indítottam az első 7.62-es lövedéket. Először azt hittem, mellé ment, mert a volt elnök, a magyarok örök ellensége csak állt a falnak dőlve. Homloka közepén hirtelen vöröslő lyuk keletkezett, kalapja félrecsúszott, majd hanyatt esett. Az őrség döbönt csendbe meredt. Az idő lelassult, az ötös tár lövedékeit sorban az őrségre küldtem. Aztán visszazökkent a valóság, kiabálás, kavargás támadt, az élők hasra vágják magukat, fejüket forgatva keresték

az orvlövészt. Folyamatos mozgással becsuktam a kiékelte ablakot, és elindultam a lejárati felé. A puskát és az üres töltényhüvelyeket otthagytam, mert azok a pozsonyi hadimúzeum darabjai voltak, nem vezethettek nyomra. Nyugodtan lesétáltam a lépcsőn, felöltőben és kalapban.

– Pockat! Kdo jste? (Állj! Kicsoda ön?) – szólt utánam egy hang a kijáratnál.

– Slovensko oziva! (Szlovákia életre kel!) – kiáltottam, és leütöttem a hivatalnok kinézetű kérdezőt. Kiléptem a kapun és a város felé vezető lépcsősoron lépdeltem lefelé. A távolból sziréna szólt, a lépéseim ütemében dúdoltam a régi éneket:

– *Magyarországról, édes hazánkról, ne feledkezzél meg szegény magyarokról...*